

reformeerde liberalisme en met verouderde gereons volk en heeft daarin etrefte, het (d)och heeft haastig beals specifiek in werkelijkde brokken en in zoo'n bestrijdt, is per ondoelen den bechten oon ondoor-

ouzen bloei- enstaan voor holastiek be- Reformatie rt soms vele n dus te ont- el passen in i-van-denken, en. Men moet t vond ik bij t het gerefor- het hart der ens kunnen dat punt nog t hart der...

ik twee kom-

der drie-erlei gie der unie menschen heeft, met de pelgrims- wijl wij nog h vaderland), (g welke dan zien" immers onderscheiding te „noodzake- logen", die ze de Heilige e onderschei- gleenaar Hait- uit de scho- otus, Thomas en, soms ook te onderschei- or dr Kuyper rmee in 'hart ou willen be- plaats, waarop classicus" be- kardinaal t wordt uitge- bepaaldelijk" zijn meening

ns uit de Ea- onderscheiding ectypische der op in, na- lat dr Kuyper nze echte theo- 199, 205), doch t gebruikt Dis- kan, dat deze beeld der scho- is, Bannes. In en ook. En de en halen in de ing alles door- e er niet meer de antiquiteit

l nog niets ge- maar op aan, in welken

l dan ook geen legen almanak- an een bepaal- op zoo on-bloe- noemd wordt: nalie. „Onbloe- en manier, die wie dr Kuyper uyper in een nen alle epigo- lan eens voor meeningen van t veel anderen, beid bewondert het wezenlijke

immers inzake de len de lutherschen e naverken bij de rip: theologie-der- lezen met Goma- en hopeloze ver- de gereformeerden chijndend boek.

erigoed, dat zij nalieten, te kunnen bewaren. En het is beter, dit dan ook maar ronduit te zeggen, dan dat men zakelijk uitgebrachte critiek — zooals het in de laatste maanden hier en daar geschiedt — beantwoordt met stemmings-stukjes.

We komen nu vervolgens tot aan het onder c) gezegde. Dit punt bewaren we evenwel voor een volgend artikel.

P. S. Tot mijn spijt bleef dit vervolgartikel, hoe- wel het had moeten vóórgaan, vorige week uit. K. S.

Bijvoegsel staatsleer N. S. B. (III.)

De door gereformeerden en roomschen volgehouden bewering, dat de N. S. B. kreeg zij de maent in handen, met de belijdende kerk in conflict zou komen, wordt dus volstrekt niet alleen gegrond op het feit, dat de staatsleer der N. S. B. hegeliatische grondgedachten volgt. Die grondt zich op de directe uitspraken der N. S. B.-pers en van sommige van haar woordvoerders zelf.

Beweerd wordt, dat Bolland als boeman gebruikt wordt. Het is al weer onjuist, althans voor zoover ons zelf betreft. Beweerd wordt, dat de schrijver van de officiële „in laatste instantie verantwoording doende" staatsleer der N. S. B. van hegeliatische grondgedachten uitgaat; dat derhalve veel van wat Bolland zei, op veel van zijn beweringen lijkt. Dat is bewezen. En het is eenvoudig de kwestie ontzeilen, als nu verscheiden uitspraken van Bolland worden geciteerd, die niet uit de pen der heeren zouden kunnen gevloeid zijn. Op die manier kan men steeds zijn familie verloochenen. Zelfs al zijn ze „ariërs" in 'tquadraat. Men begrijpt die beeldspraak wel.

Vooris klaagt het bijvoegsel, dat de tegenstanders der N. S. B. (met hun „kwaadwillig onverstand") in hun ijver zichzelf voorbijredeneeren, door aan Hegel toe te dichten, dat de staat absoluut is. En dat dit door hen dan ook weer op de N. S. B. wordt overgedragen. Maar deze apologie kan niet slaan op wat door ons beweerd is; want de evolutie-gedachte, die de heeren thans met nadruk als hegeliatisch accentueeren, en dan als bewijs gebruiken voor de stelling, dat Hegel den staat niet als HET absolute heeft gepredikt, — die evolutie-gedachte, zeg ik, is door ons telkens behandeld als inherent aan Hegels filosofie.

Het is naïef, en tevens een bewijs van de „on-nederlandsche" (niet-nationale) denkwijze van deze leiders in theologieis, dat zij nog eens verzekeren, dat hun staatsleer in hun brochure III „OPZETTELIIK vrij is gehouden van alles wat die verhandeling in conflict met religieuze opvattingen zou kunnen brengen". Dat die staatsleer „opzettelijk abstract is gehouden". Want a) dat laatste is onmogelijk; b) de grondgedachten (evolutie, idee, these-antithese-synthese) zijn rechtstreeks in strijd met den christelijken geloofs-inhoud, gelijk die nog steeds leeft in de gereformeerde kringen.

En als dan verder, om de lieden gerust te stellen, verzekerd wordt: „het „recht" waarover in brochure III gesproken wordt is het juridische recht, de „ethiek", die er in wordt genoemd, is de SOCIALE ethiek, enz.", dan toonen de leiders der N. S. B. weder, niets te weten van den gedachten-gang der gereformeerden. „Juridisch" recht is van alle „andere" „recht" geen oogenblik te scheiden; „sociale" ethiek van „andere" ethiek evenmin. Alle recht, alle ethiek wordt opgebouwd uit dieper liggende beginselen, die heel de structuur beheerschen.

En als dan op hoogen toon verzekerd wordt, dat de N.S.B.-aanhouders „volledige onderwerping aan de leer van Jezus Christus" beloven, dan zeggen we: dit is grove onkunde, of vertwijfelde zelfverdediging, die „bokkesprongen" zich permitteert. Wie in genoemde meent, dat één van Hegels grondgedachten plaats maken kan voor „de leer van Jezus Christus", zooals die door de belijdende kerk wordt doorgegeven, die kent Hegel niet. Noch ook de alles-behalve bloot-formeële grondgedachten der N. S. B. Moet men nog eens bewijzen, dat de idee-filosofie van Hegel geen plaats heeft voor den eersten Adam, noch voor den tweeden Adam, gelijk dezen in het schema schepping-zondeval-verlossing, Genesis I—III—Rom. V. tot elkander in verband staan? Maar we hebben reeds gewezen op wat Hegel in zijn „Die absolute Religion" van den zondeval maakt (de eerste Adam „geworden als Onzer Een", overslaande dus in den tweeden Adam). Wij zullen dit niet herhalen.

Zolang men aan de argumenten zoo lichtvaardig voorbijgaat, beteekenen dergelijke „apologieën" niets.

K. S.

Nog eens: vragen inzake de kerk.

Gewoonlijk komt van de eene vraag, beantwoord zijnde, de andere. Dat is dan ook de reden, waarom ik voor een vragenbus benaauwder ben dan voor een menigte andere verschrikkingen des levens.

Evenwel, nu ik eenmaal de vragen van verleden week beantwoord heb, wil ik even vervolgen, en één onzer trouwste lezers antwoorden op een vraag, die hij naar aanleiding van mijn antwoord, in het nummer van verleden week een anderen lezer gegeven, mij zooeven stelde.

Vrager meent, dat uit mijn redeneering van verleden week dit volgt:

„als de vereeniging van 1892 niet geschied was, dan zouden de doleerenden van 1886 de wettige voortzetting van de kerk zijn geweest"; —

en roept dan uit: „Neen".

Maar zoo heb ik het niet gezegd. Naast de verleden week gegeven concrete toepassing van den toen gestelden algemeenen regel, geef ik ook de volgende:

„indien de „doleerenden" niet begeerd hadden, saam te leven met de uit de afscheiding voortgekomenen, zouden zij nimmer hier in Nederland een wettige kerkformatie zijn geworden".

Daarom zei ik dan ook, dat in gevallen als het verleden week bedoelde, men ELKAAR in de (niet „een") crisis brengt.

Vooris: mijn correspondent concludeerde uit mijn brief: „dan zouden we allemaal naar de Herv. kerk terug moeten", en voegt eraan toe: „feitelijk naar de Roomsche". Hij vindt dit niet juist, want zij moeten de hervormden tot ons komen.

Ook hier schijnt het verschil me niet al te groot. Immers, zodra de Herv. Kerk zich bekeert tot de gehoorzaamheid, is zij de Herv. Kerk van nu (dat instituut) niet meer; bovendien: de Geref. Kerken zijn de voortzetting van de oude vaderlandsche kerk; vervolgens zodra er twee gehoorzaam zijn, trekken ze naar elkaar toe, want dat behoort tot de gehoorzaamheid, vooral als ze pas gelezen hebben de slotverzen van het boek Jona, eindelijk: als er een zoon is, die eerst zei: ik ga niet, en die tenslotte toch ging, dan verblijdt zich de Vader, dus ook elke andere zoon, die „bij" is.

In dien geest schreef ik dan ook indertijd in „De Reformatie" met betrekking tot de Chr. Geref. Kerk. Zodra deze zich wil bekeeren, wil ik niet de daglooner zijn, die tot den heer zegt: ik heb 3 uur, 4 uur, 5 uur langer gewerkt in den wijn-gaard, dan deze laatkomer, noch de oudste zoon uit de gelijkenis, die misschien binnen gekomen zou zijn, als zijn broer ook hem excuus gevraagd had. Ik houd het met de Acte van Afscheiding: gemeenschap willen oefenen met de Herv. Kerk, als ze terugkeert en met elke andere gemeenschap, die... enz.

K. S.

Dr Beets over 't congres.

In „De Heidenwereld" verklaart dr Beets niet te verstaan, waarom in Nederland er zoo veel bezwaren zijn tegen het bekende congres. Hij vindt het zoo goed, dat er eens gepraat wordt tusschen de elkaar bekampende theologen in Nederland.

Het is voor wie de discussie gevolgd heeft, overbodig op te merken, dat daarlegen niemand bezwaar had, dat zelfs de weg is aangewezen, waarlangs zoo iets zou kunnen gebeuren. M.a.w., dat wat dr Beets schreef, volkomen heenging langs wat de bezwaarden hebben opgemerkt. Blijkbaar heeft dr Beets het fijne puntje, waarover het ging, niet aangeraakt. Het is ook niet gemakkelijk, over een oceaan heen elkaar zoo nauwkeurig te volgen. Wij hier in Nederland hebben dat ook gevoeld, en ons dus zorgvuldig gewacht, opmerkingen te maken, die op den strijd om de meeningen van ds Hoeksema ingrepen, zonder de kern te raken. We vonden dat niet verstandig. Al is het ons herhaaldelijk gevraagd.

Kan men dus dr Beets' verwondering begrijpen, niet zoo goed valt te verstaan, waarom De Rotterdammer, welk orgaan zich onthouden heeft van een objectieve weergave van de discussies, met name dan, voor zoover zij gevoerd werden door de bezwaarden, wel met dr Beets' artikeltje voor den dag komt.

Het leek een geest en een methode, die we beide onjuist achten.

K. S.

Kerstpoëzie van Willem de Mérode.

I.

Zooals men weet is het gewoonte, bij de viering der jaarlijksche hoogtijden in deze rubriek iets uit de desbetreffende poëzie te citeren en dan wordt zooveel mogelijk gedurende een geheel jaarkring uit het werk van een zelfden dichter of uit eenzelfde poëziegenre gekozen.

Ditmaal waren het de bundels van Willem de Mérode, waaruit we de feestpoëzie namen. En dus zoeken we ook nu, nu het Kerstgebeuren en de jaarwisseling weer aanstaande zijn, in het werk van dezen dichter, die — ik mag nog wel eens herinneren aan de aanhaling, waarmee het Paasch-artikel in het nummer van 30 Maart begon — „in onze moderne christelijke literatuur onomstreden (staat) op den top van een berg en er een lichtend voorbeeld (is) voor allen, die zich ge- roepen voelen ons volk door hun kunst te dienen".

In den bundel „De Stille Tuin" (uitg. J. H. Kok N.V. te Kampen) komt een zevental kerstverzen

voor. Ze zijn uiterlijk zoowel als innerlijk direct als verzen van de Mérode te herkennen. Wat ik in de voorafgaande artikelen als het kenmerkende van de Mérode's poëzie aangaf, vinden we ook hier: de impressie, de bewogenheid (die in de woorden en in het rythme aan den dag treedt), de reflex van het aanschouwde en dichterlijk doorleefde op de eigen ziel.

Twee van deze verzen citeer ik in dit artikel. 't Eerste is, wat men zou kunnen noemen: een fantasie op het gebeuren in de velden van Efratha, met als motief de tekst uit 1 Petrus 1: De engelen zijn begeerig in te zien.

De dichter ziet als in een visioen de „wacht-engelen", die met spanning Maria's reis naar Beth-lehem volgen. Haar voortgaan, haar inkomen in de stad, haar vergeefs zoeken naar een onderkomen, haar eindelijk terechtkomen in de stal rapporteeren ze in blijkbare verwachting op het groote gebeuren. Tot ze „heel klein" „een kinderlijk geluid" hooren. Dan weten ze het: „Hij is geboren" en op dat lang verbeide teeken snelt het engelenheir naar het duistere veld, om daar het duizendstemmig koor aan te heffen, welks echo door de hooge hemelen schalt. In vijf strophen heeft de dichter deze impressie weergegeven, aldus:

Engelenzang.

Wachtengelen, die nederschoowden
Naar de bewaasde wereldkust,
Verkondigden: 'tis of iets blauwde
Op 't gele zand: Maria rust.

En later: ze is ter stad gereden
Met Jozef, maar men weert hen bot.
En weder: zij zijn ingetreden
En rusten in de lammergrot.

En plotseling: heel klein te hooren
Klinkt er een kinderlijk geluid,
Dan jubelend: Hij is geboren,
Die God en mensch in zich besluit.

En duizendstemmig, met trompetten
En met bazuinen, toegeseld,
Ontvlood den hemel en bezette
Het engelenheir het duistere veld.

Zij zongen: Eere in den hoogen
Zij God, en op de wereld vree
Den goeden; en de diep bewogen
Hemelen donderden het mee.

Dan volgt, in drie strophen, het tweede deel van het vers.

De dichter ziet de engelen zich neerbuigen voor het geboren kind — 't is een prachtig beeld, waarin hij dat weergeeft — om het te aanbidden. Daarna klinkt hun zang opnieuw op, nu om de beteekenis van het groot gebeuren te verkondigen. En dan treden de herders toe en „wij" — de dichter en degenen, die zijn vers lezen — met hen, om samen de verkondigers te worden van de blijde boodschap:

En dan, als vlinders die verdorden,
Gevlogen in een barnend licht,
Vielen zij voor den kind geworden
God met het weened aangezicht.

En weder heeft hun zang gedonderd:
Heil! aarde en hemel zijn vereend,
God heeft ten dood zich afgezonderd
En om een menschenlach geweend.

En enkle herders, toegetreden,
En wij, hebben 't bevel gehoord,
En 't Kind gezien en aangeboden,
En zeggen 't u, geloovend, voort.

Het tweede vers maakt deel uit van een bleeen-behoorend drietal, dat, in eenzelfde visionaire stemming, de andere getuigen van het kerstwonder doet aanschouwen: Maria, Anna, Simeon. Het laatste van dit drietal neem ik hier over. 't Voert den ouden Simeon sprekend in. In de beide eerste strophen richt hij zich tot het kindeke, dat hij in zijn armen houdt en als de vervulling van zijn „moedelooze" hopen begroet, in de derde strophe spreekt hij de moeder toe, met woorden die de intonatie zijn van wat dienaangaande de Schrift vermeldt, om dan als met één blik het kruislijden in zijn beteekenis te omvatten, en eindelijk, in het laatste vers, spreekt hij weer tot het Kind.

Het vers luidt dan

Simeon.

Hebt gij toch, mijn stramme leden
Met uw zonnelielijkenheden
Koesterend, uw knecht herkend,
Kind, dat in mijn arm geheven
U gewillig aan het leven
Van de grijze wereld went?

O, mijn moedelooze hopen!
Jaren kwamen, en verkropen,
Wijl Gij niet verschenen waart,
Regen, die de dorre landen
Uit de steenen hemelwanden
Met uw spaden val verklaart.

Die zijn dorst met melk verheugde,
Ongevraagd, van moedervreugde
Bloost uw konimmerbleeke wang.
Voorgevoelt gij het vermoeden
Hoe Hij boven u zal bloeden,
Smeekend om den edikstang?

Langzaam doven zich de zonnen,
Trager borrelen de bronnen,
Onontkoombaar groeit zijn nacht.
Aarde en hemel en uw leven
Zal de groote dood doorbeven
Tot Hij alles heeft volbracht.

Kind, dat met alwetende oogen
't Grondelooze en hemelhooge
Wezen van de ziel doorspeurt,
Laat uw knecht nu gaan in vrede,
Geef uw kleinen glimlach mede,
Waarom God ons zalig keurt.

Twee kerstverzen metterdaad, die het heilig gebeuren zetten in den glans van de Majesteit, die het overstraalt.

C. T.

OPVOEDING EN ONDERWIS

Kinderen, wat zijn ze?

III.

Kinderen zijn raadsels! - ?

Er zijn van die kinderen, die wij „raadsels“ plegen te noemen.

Zoo'n raadsel was Humphrey, het kind dat Florence Montgomery ons heeft uitgebeeld in haar wereldberoemd „Verkeerd begrepen“.

Zoo'n raadsel was ook Bertus, de leerling die ik nu, na jaren, weer voor me zie. Het uiterlijk beeld van Bertus was trouwens ook zoo, dat men hem niet licht zou vergeten. Het meest opvallende, nu niet bepaald het mooiste, waren z'n oogen: zeiloozen. „Bertus“, zeiden we zoo in de wandeling, „vlagde altijd“. Opvallend ook was de mond, de mond waar altijd een vraag omheen speelde. Zeer karakteristiek en prachtig waren z'n oogen: groote, hemelsblauwe oogen, waarin iets droomde van dingen die heel ver zijn en heel mooi.

De vriendschap met den meester was wel de grootste vreugde in z'n leven. Hij kwam uit een arm en niet blij gezin. Had hij daarom zoo'n behoefte aan zon en aan stille humor, welke de mensch verzoent met de grauwe werkelijkheid van het leven?

Zoo in de klas kon hij zijn meester recht in de oogen kijken met dien blik van 't onderling elkaar verstaan, dat blijkbaar een mooie rust en zekerheid gaf in z'n jongensleven.

Denk nu niet, dat Bertus een droomer en fantast was die de werkelijkheid ontvluchtte. Integendeel: hij zag daarin wat niemand zag.

„Was een prachtige zomernamiddag. Door het openstaande schoolraam kwam een vlieg binnen-gonzen en het beestje cirkelde om meesters hoofd als 'n vliegmachine welke geen geschikt landings-terrein kan vinden. 'n Interessant geval! Dat vond Bert ook. Hij had het al lang in de gaten. Wat zou die „mug“ nou doen?“

Zou ie?...
Op meesters jeugdige kruin was een open ruimte, die soms glinsterde als 'n open plek in het zon-beschinen bosch.

En wat deed nou die mug? Die gonsde maar... fladderde eventjes her en der... keerde terug... en streek precies neer in het wak op meesters hoofd. Was dat nou niet prachtig?

„Meester“, zei Bert zachties — en trok zijn baas

vertrouwelijk aan de jas — „Meester, d'er zit een mug op Meesters hoofd.“

„Nou, wat zou dat?“

„Hij gaat baantje glijden, Meester!“

Ja, die Bertus zag meer en anders dan de meesten.

De mobilisatie kwam en ook Bertus' meester moest „opkomen“. De meeste kinderen waren luidruchtig bij het afscheidnemen — alleen Bertus was teruggetrokken, verlegen.

Na enkele maanden ging de meester-soldaat z'n kinderen eens opzoeken. In militair: dat was veel leuker.

Wat of die Bertus oogen opzette! Toen de meester-generaal — want dat moest hij toch minstens wel zijn — het lokaal binnentrad en in de rijen tusschen de banken z'n oude klas zoo eens doorging, sreek Bertus — niemand zag het, maar de meester merkte het wel — over zijn tuniek.

„Zoo Bert, hoe gaat het met jou?“ Zijn oogen klampten zich vast aan z'n ouden vriend.

Toen 's avonds laat, in de kazerne, een soldaat zijn tuniek uittrok en de zakken doorzocht vond hij, in een hoekje verscholen, 'n „oapeneutje“ — het offer van Bert.

Ja, ja, kinderen zijn raadsels. In zoo'n lutteltje der dalen is toch meer dan Salomo's heerlijkheid — het kleine Gods is altijd meer dan het groote dat menschenhanden werken.

Naast dit alles en daarin centraal de speldrift, is vooral ook — hoewel later uittredend — de weeldrift een wezenskenmerk van het jonge leven. Een echt kind is ook een echte vraag-al en al maar vragende drijft het ons wel eens in het nauw. Wat kinderen al niet vragen kunnen! Wij willen ons er dan wel eens afmaken, doch juist in die vragen opent zich het hart, waaruit immers ook bij het kind de uitgangen des levens zijn.

In zijn diepste wezen is al dat vragen een vragen naar den oorsprong der dingen — naar God. Het kind staat nog vol bewondering te midden van Gods rijke schepping, het voelt zich meer verwant aan en een met de dingen rondom. Het ziet in een plant, in een dier, zelfs in een dood ding medeschepselen. En met de wondere gave der fantasie doorwandelt het den schoonen hof der natuur. Is het wonder, dat het maar aldoor vraagt naar het „waarom“ en naar het „vanwaar“. Onze bewondering is vaak al uitgedoofd en reikt niet tot aanbidding en onze verwondering vervlakt tot een nuchterheid, welks denken niet verder gaat dan wat voor oogen is en die in de praktische bruikbaarheid der dingen wel eens den eenigen maatstaf heeft, waarmee ze alles meet.

Bij kinderen is dat alles zoo geheel anders. Er zijn onder hen geboren dichters en rasechte filosofen. „Ik heb“, zegt Querido ergens, „gesprekken van kinderen beluisterd, die ik honderdmaal tragischer, diepzinniger, fijner en vernuftischer pender vond dan boeken van wijsgeeren met veel namen. Kinderen onder elkaar hebben een gevoelsvrij-metselaar, waar groote wezens nooit inkomen, tenzij ze zelf in zich behouden hebben iets arge-loos, iets aansprekends-spontaan en teeder-mee-voelends. Er zou een groot boek te schrijven zijn over het verbeeldingsleven van het kind. Men zou bemerken, hoeveel dichtertjes er bestaan, die toch nooit 'n verzenboek hebben uitgegeven.“

Wie kan zeggen, wat er droomt en peinst in een kinderziel?

L. VAN KLINCKEN.

king. Niemand kan het boek, dat hen verhaalde uitlezen; er was immers geen slot aan.

Daarom spreekt Mattheüs telkens ervan, dat gebeurtenissen waarvan wij weten uit het Oude Testament, in de historie van Christus pas zijn vervuld. We hebben dat woord maar te nemen in zijn precies zin van vol-maken; er iets bijdoen, wat er nog niet was; het ontbrekende aanvullen.

Mattheüs zag ook het Messiaansch karakter van den uittocht van Israël uit Egypte. Hij wist wat in Hosea 11:1 geschreven stond: „uit Egypte heb ik mijn Zoon geroepen“. Evenwel, nu hij verhalen gaan moet van het opnieuw trekken naar Egypte van den grooten Zoon van Israël, die met Jozef en Maria vluchten moet daarheen omdat Herodes beulen op weg zijn naar Bethlehem, nu geeft de Heilige Geest hem te verstaan, dat ook die tekst uit Hosea een Messiaansch woord is. En wanneer hij dan neerschrijft van den terugkeer uit Egypte na Herodes' sterven, dan wordt zijn geest vervuld van blijdschap, want hij ziet nu den nieuwen exodus, de volmaking van den eersten grooten uittocht uit het slavenhuis.

Hosea kan wel schrijven in zijn dagen: „Uit Egypte heb ik mijn Zoon geroepen“, maar hij kan daaraan niet toevoegen: en sindsdien woont hij in het land der rust. Zodoende miste de eerste exodus haar vervulling.

Er ontbrak iets aan de historie van Israël. De draden van reformatie en inzinking werden er dooreen. Maar nu wordt het Woord vleesch en woont onder ons. Christus, die geboren is, neemt

UIT DE HISTORIE

Hoe men geschiedenis schrijft.

I.

Prof. Dr Friedr. Siegmund-Schultze, uit Berlijn, thans „met verlof“ en in Zwitserland verblijvende, heeft meer dan tien jaren geleden onder zijn leiding een groot werk doen uitkomen, getiteld: „Een heilige algemeene Christelijke Kerk“. 't Werk beoogde een overzicht te geven van de Prot-Christelijke Kerken over geheel de wereld, in haar wezen, in haar geschiedenis, in haar actie in dezen tijd. De hoogleeraar volgde daarbij de methode de verschillende richtingen, die binnen deze kerken in elk land gevonden werden, te doen beschrijven door vertegenwoordigers dezer richtingen, die dus geacht konden worden „deskundigen“ te zijn en daarbij toch de noodige objectiviteit in acht te kunnen nemen.

In het bovengenoemde groote werk was één deel gewijd aan „de Evangelische Kerken van Nederland“. Tien Nederlandsche theologen hadden daarvoor hun bijdragen ingezonden. Dit deel werd in ons land en in Duitschland zeer vriendelijk ontvangen en was spoedig uitverkocht.

Thans heeft dezelfde hoogleeraar een nieuwe uitgave van hetzelfde groote werk onder handen. Het draagt nu niet meer den titel: „Een heilige algemeene Christelijke Kerk“, maar „Ekklesia“. Het derde deel dezer uitgave behandelt de Evangelische Kerken in Midden-Europa. Van dit derde deel is nu verschenen als 9de onderdeel „De Evangelische Kerken van Nederland“. Dit 9de onderdeel is een boek geworden van een 176 bladzijden.¹⁾

Hoe breed dit werk ook voor Nederland is opgevat en uitgevoerd, blijkt wel uit wat dit deel bevat:

1. Geschiedenis der Nederlandsche Gereformeerde Kerk, door Prof. Dr J. A. Cramer.
2. De Nederlandsch-Hervormde Kerk, door Dr H. Schokking.
3. De Gereformeerde Kerken in Nederland, door Dr C. L. F. van Schelven, na diens overlijden voortgezet door Dr H. Kaajan.
4. De Christelijke Gereformeerde Kerk, door Prof. P. J. M. de Bruin.
5. De Gereformeerde Kerken in Nederland in hersteld verband, door Dr J. G. Geelkerken.
6. De Evangelisch-Luthersche Kerk, door Dr P. van Wijk, na diens heengaan voltooid door Prof. Mr J. Loosjes.
7. De Hersteld Evangelisch Luthersche Kerk, door Dr P. Neideck.
8. De Doopsgezinde Gemeenten in Nederland, door Dr P. S. van Slogteren, na diens dood verder bewerkt door Dr F. Dijkema.
9. De Remonstrantsche Broederschap, door Dr N. Blokker.
10. De stroomingen in de Nederlandsche Theologie van den tegenwoordigen tijd, door Prof. Dr A. M. Brouwer.
11. De religieuze beweging in de studentenwereld, door Dr H. C. Rutgers.

1) „Ekklesia“, eine Sammlung von Selbstdarstellungen der Christlichen Kirchen, herausgegeben von Friedrich Siegmund-Schultze. III. Die Mitteleuropäischen Länder. 9. Die Evangelischen Kirchen der Niederlande. Leopold Klotz Verlag, Gotha, 1934.

zijn deel in de geschiedenis van Zijn volk. Hij neemt deel aan het leven van Zijn volk en aan de roeping van Israël. En als Hij komt, dan is er veel, dat niet is afgedaan.

Wanneer Jezus geboren is en ingaat tot de historie van Israël is daarin bovenal dit benauwende, dat Israël een slavenvolk is. Zich bukkend onder de hoogheid der Romeinen. Augustus verstoort alle illusies van den zelfstandigen joodschen staat onder Herodes, doordat hij den census (beschrijving) ook voor 't Joodsche land decreteert. Bovendien, Herodes was een Edomiet. Zijn regeringsideaal is de ontwerping van den Joodschen stam door een ontwaarding in de richting van het hellenisme; hij heeft tenslotte van een uitgeleid, vrij, specifiek Joodsch volk geen begrip. En die onder dat volk nog een vaag besef hebben van den uittocht tot de vrijheid en van den Sinai, waar de eigen levenswet voor Gods eigen volk werd afgekondigd, de Farizeeërs, knevelen „de schare, die de wet niet kent“ hooghartig. Als Jezus wordt geboren, is Israël opnieuw geklemd in slavernij.

God zocht van den hemel naar het werk, dat Hij aan Zijn volk gedaan had, en Hij vond niet! De Schriftgeleerden lazen het trouw op: „Ik ben de Heere, uw God, die u uit Egypteland, uit het diensthuis heb uitgeleid“, doch er was niets van waar.

Want wel kwam Israël los uit de boeien van Faraö. Maar waarheen had het zich begeven? Uit Egypte naar de Baäls. Uit Egypte naar de onrust, waarmee de vertoornde God des Verbonds Zijn afgedwaalde volk straffe. Uit Egypte naar den vloek des Verbonds.

En opgejaagd worden in eigen land, dat was

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHEISEN

De nieuwe exodus.

Mattheüs, die bij 't schrijven van zijn evangelie de gemeente van Christus, zooals die uit het Jodendom zich losmaakte, op het oog heeft gehad, kan zijn verhaal van Christus invoegen in het raam der openbaring, zooals zijn lezers die kennen uit hun bijbel, het later dus genoemde Oude Testament. Dus doende diende bij het propagandistisch doel, waarmee hij 't evangelie schreef; hij overtuigde de Joden uit de Schriften; zoo had hij van den Meester zelf geleerd; de Heilige Geest maakte hem dat indachtig. En tevens maakt hij het ons licht, wanneer wij zoeken gaan naar de ééne lijn in de Godsopenbaring en wanneer wij alle openbaringswerk van God zien willen in zijn ééne doel en inhoud: den Christus. Mattheüs levert ons heel praktisch het klaar bewijs, dat het Nieuwe Testament in het Oude ligt verscholen. Hij geeft een klaar bericht van het Messiaansch karakter van den bijbel der Joden.

Het Messiaansch karakter! Dat wil niet zeggen: in het Oude Testament is een verhaal van vele histories. Van Adam en Henoch en Abraham en Mozes en David en Jeremia. Maar in dat Oude Testament is niet één verhaal af. Van elke geschiedenis moest het slot nog geschreven worden. Alle drama's misten hun ontknooping. Dat is het Messiaansch karakter van al die geschiedenissen. Ze wachtten op vervulling; hijgden naar vol-ma-

12. De Knoppers
13. De O. Norel.
14. Het van het N
Prof. Dr J
15. De 2
16. De Oost-Indië
17. De N
menische
18. Oorl
landsche
en Ds J.

Prof. woord" Nederland is en dat bepaalde medewerk- vestigen. men zich beheerscht acht geno- a de Nederl- ting, en uitsprekt- sproken i wonderlij- der meen- b. deze bindt zich heidin van de op- geen blad ook voor van hun te geven. kerken."

c. in h- en wel op- ger gevoe- der Ker- Studenten- die het j- streven n- nergens a-

Nu bro- Siegmund- mensteli- uitgave, v- zal tellen- zich med- Een v- woord k- ven dege- beweging- oen leide- Het n- Evangelis- bevat. El- terrein e- stroomin- als nood- organism- heel verl- werk. Een t-

minder t- de drijve- den Mo- de Nijlde- in Egypt- den Nijl- roes, me- kracht g- het alta- Egypte, Want- altijd mo- dat verv- uittocht, vóór Ch- zeggen is- onvolkom- tempel! naar den- naar de- handen- de grave- woord v-

Toen i- Vader te- de vrijm- zonde. I- vult van- heirleige- grooter- bekeert. Want- werd in- herdach-